

Skole/virksomhedsarbejde

for

en bæredygtig fremtid

Af Eigil Larsen

konsulent i Grønt Flag Grøn Skole,

Friluftsrådet, august 2014

Friluftsrådet

UNDERVISNINGS
MINISTERIET

NTS-CENTERET

NATUR
VIDENSKABERNES
HUS

Indhold

1. Formålet	3
2. Baggrund.....	3
3. Verdens udfordringer	3
4. Hvad er Uddannelse for Bæredygtig Udvikling?.....	4
5. Hvorfor skole/virksomhedssamarbejde?	6
5.1 Eleverne	6
5.2 Skolen og skolereformen	6
5.3 Virksomheden.....	6
6. Hvad kan bæredygtig udvikling i skole/virksomhedssamarbejde være?	7
7. Hvad kan et skole/virksomhedssamarbejde gå ud på?	8
8. To modeller for skole/virksomhedssamarbejde.....	8
8.1 Enkeltkontakt klasse til virksomhed. Læreren som initiativtager.	8
8.2 Kommunen som matchmaker.	9
9. Gode råd til skole/virksomhedssamarbejdet	9
9.1 Før kontakten til virksomheden	9
9.2 Første kontakt til virksomheden.....	9
9.3 Undervisningsforløbet	10
10. Litteratur- og medieliste	11

1. Formålet

Formålet med denne rapport er at give ideer til, hvordan enhver klasse uanset økonomiske muligheder kan gennemføre et spændende skole/virksomhedssamarbejde med en lokal virksomhed og med bæredygtig udvikling som det centrale omdrejningspunkt.

Et skole/virksomhedssamarbejde, der tager udgangspunkt i spørgsmål om natur, miljø og bæredygtighed, er en særlig spændende måde, at engagere de opvoksede generationer til at gøre en forskel for at fremme et mere bæredygtigt samfund.

Der er mange kvaliteter i et skole/virksomhedssamarbejde. Ethvert skoleforløb bør indeholde et eller flere forløb, hvor eleverne samarbejder med en lokal virksomhed. Men ofte bliver skole/virksomheds-samarbejde betragtet som besværligt at planlægge og omkostningskrævende både for skoler og virksomheder.

"Ethvert skoleforløb bør indeholde et eller flere forløb, hvor eleverne arbejder sammen med en lokal virksomhed."

Men i ethvert lokalområde findes omkring skolerne både større og mindre virksomheder, der vil kunne vise, hvordan naturfagene og andre fag anvendes i virkeligheden og, hvordan bæredygtig udvikling også er et vigtigt omdrejningsmoment i mange virksomheders arbejde.

Samarbejdet kan gennemføres uden brug af mange af ressourcer. Virksomhederne vælges lokalt. Det giver gode muligheder for kontakt, og transportudgifterne er overkommelige. Mange virksomheder har svært ved at finde tid til skole/virksomhedssamarbejdet. Det kan imødekommes ved en god forberedelse og ved at afgrænse samarbejdet til det vigtigste.

Denne rapport vil give

- ideer til hvad bæredygtighed kan være i et skole/virksomhedssamarbejde
- to eksempler på, hvordan et lokalt skole/virksomhedssamarbejde kan etableres.

Skole/virksomhedssamarbejder behøver hverken at være besværlige eller omkostningskrævende.

Det er ikke formålet at give en grundig indføring i skole/virksomhedssamarbejde. Der findes allerede beskrivelser. Se litteratur- og medielisten.

2. Baggrund

Denne rapport er en del af et projekt, som Friluftsrådet/Grønt Flag Grøn Skole, EMU, Naturvidenskabernes Hus og NTS-centeret har gennemført for Undervisningsministeriet i 2013/14. Formålet med projektet er at øge børn og unges almene viden og engagement inden for bæredygtig udvikling samt at øge rekrutteringen rettet mod uddannelser, der understøtter Danmarks udvikling inden for bæredygtighed samt Danmarks erhvervsmæssige styrkeposition inden for clean tech.

3. Verdens udfordringer

Verden står over for en række meget store udfordringer. Vi har et klimaproblem, vi har et begyndende ressourceproblem, vi har en fødevarekrise, og vi har en økonomisk krise.

Danmark hører til den rige del af verden, der udgør 15 - 16 % procent af verdens befolkning. Den rige del af verden forbruger 2/3 af verdens ressourcer. Danmarks globale fodaftryk er et af verdens højeste. Verdens befolkning stiger fortsat, og den globale middelklasse vil stige fra 2 mia. mennesker nu til 5 mia. mennesker i 2030. Det vil betyde et meget stort pres på klodens ressourcer og klima.

"Vi har en begyndende ressourcekrise"

Der er flere bud på løsninger af de udfordringer, vi står over for. En del af løsningsforslagene er teknologiske. Mange danske virksomheder arbejder med og vil gerne tilbyde teknologiske løsninger, der peger i retning af en bæredygtig udvikling. Det er derfor helt oplagt, at vi bør gøre de kommende generationer interesseret i at arbejde i sådanne virksomheder, der ikke alene bidrager til løsninger, men også bidrager til Danmarks erhvervsmæssige styrkeposition inden for cleantech.

Men klima-, ressource og fødevarerudfordringerne kan ikke løses af teknologiudviklingen alene. Mange løsninger tager afsæt i politik, kulturelle og sociale aspekter eller i økonomi. Vi må inddrage både naturfaglige/tekniske, kulturelle/sociale samt økonomiske aspekter i løsning af tidens udfordringer.

4. Hvad er Uddannelse for Bæredygtig Udvikling?

Begrebet bæredygtig udvikling blev defineret af Brundtland-kommisionen i 1987:

"En bæredygtig udvikling er en udvikling, som opfylder de nuværende behov uden at bringe fremtidige generationers muligheder for at opfylde deres behov i fare." (En fælles fremtid, s. 51).

Bæredygtighed er et ideal, der er svært at opfylde. Løsninger vil altid være fulde af dilemmaer og interessenmodsatninger.

Bæredygtighed har tre dimensioner. En

- **naturfaglig/teknisk**
- **social/kulturel**
- **økonomisk dimension**

Bæredygtighed har tre dimensioner: En økologisk, en social/kulturel og en økonomisk dimension. Vi kan ikke tage hensyn til natur, miljø og mennesker uden også at tænke på økonomi. Vi kan ikke tage hensyn til natur, miljø og mennesker uden også at inddrage sociale og kulturelle aspekter.

Man kan kort skitsere, at uddannelse for bæredygtig udvikling handler om

- vores udnyttelse af naturens ressourcer
- økologiske, sociale/kulturelle og økonomiske aspekter
- forholdet mellem bevarelse og forandring
- forholdet mellem de nuværende og kommende generationer
- forholdet mellem rige og fattige og social retfærdighed
- forholdet mellem os og andre mennesker i verden
- lokale interesser og globale hensyn

(bl.a. fra Breiting og Schnack 2009)

Uddannelse for bæredygtig udvikling handler kort sagt om at give de kommende generationer handlekompetence til at skabe et bæredygtigt samfund.

Vigtige begreber

- **Handlekompetence**
- **Innovation og iværksætteri**
- **Tværfaglighed**
- **Deltagere i samfundsudviklingen**

Handlekompetencebegrebet er udtrykt i læseplanen til det obligatoriske emne sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab. Eleverne skal arbejde med

- Årsager og betydning
- Visioner og alternativer
- Handling og forandring.

Når vi skal uddanne fremtidens borgere, skal eleverne ikke blot lære om problemets årsager og betydning, men også lære at finde løsninger på problemstillingen. Handlekompetencebegrebet er også udtrykt i temakravene til Grønt Flag Grøn Skole, hvor eleverne arbejder med at gøre en forskel, og hvor de også skal informere og involvere andre.

I denne sammenhæng er det oplagt også at indtænke innovation og iværksætteri, hvor ideskabelse, kreativitet og lysten til at skabe handlinger og forandringer er centrale. Innovation og iværksætteri bør indgå i ethvert skolevirksomhedssamarbejde.

Det er ikke kun naturfagene, der kommer i spil i et skole/virksomhedssamarbejde. Når bæredygtighed handler om naturfaglige/tekniske, sociale/kulturelle og økonomiske aspekter er det vigtigt at inddrage også Dansk, sprog, Matematik, Historie, Kristendomskundskab, Idræt, Musik, Billedkunst, Håndværk og design, Madkundskab osv.

Undervisning om bæredygtig udvikling er altså et rigtig godt udgangspunkt for en god tværfaglig eller flerfaglig undervisning.

Uddannelse for bæredygtig udvikling har i årene 2005 – 2014 været genstand for en særlig indsats fra FN. Det har også sat sig spor i Danmark. Bl.a. har Undervisningsministeriet udgivet ”Uddannelse for bæredygtig udvikling – strategi for FN’s tiår 2005 – 2014 (Undervisningsministeriet 2008). Uddannelse for bæredygtig udvikling er også inddraget i ”Ny Nordisk Skole” (www.nynordiskskole.dk), hvor det i punkt 10 i manifestet beskrives, at Ny Nordisk Skole skal ”Ved sin undervisning, pædagogiske praksis og eksperimentelle adfærd i det daglige arbejde og virke i institutionerne gøre børn og unge til medskabere af et demokratisk og bæredygtigt samfund – socialt, kulturelt, miljømæssigt og økonomisk.”

Uddannelse for bæredygtig udvikling er også en af skolens opgaver. Den kan indgå i mange fag og er som udgangspunkt tværfaglig. Samtidig skal eleverne styrkes i at deltage i beslutningsprocesser sammen med andre, der drejer sig om dem selv, fællesskabet og samfundet.

5. Hvorfor skole/virksomhedssamarbejde?

Skole/virksomhedssamarbejde er en oplagt mulighed for at demonstrere, at rigtig mange mennesker og virksomheder arbejder med bæredygtig udvikling. Bæredygtig udvikling giver sig ikke kun udtryk som et abstrakt og teoretisk begreb, men også som konkrete produkter og handlinger som mange mennesker, virksomheder, organisationer, myndigheder arbejder med.

Uddannelse for bæredygtig udvikling omfatter både naturfaglige/tekniske perspektiver, sociale/kulturelle perspektiver og økonomiske perspektiver. Derfor opfattes begrebet "virksomheder" i denne rapport bredt som både offentlige og private virksomheder (herunder også busselskaber...), organisationer, foreninger (fx den lokale naturfredningsforening eller landboforening), offentlige og private institutioner (fx børnehaver). Mulighederne er mange.

I et skole/virksomhedssamarbejde er der som udgangspunkt tre aktører: eleverne, skolen og virksomhederne. Alle tre parter får som udgangspunkt en masse ud af et skole/virksomhedssamarbejde.

5.1 Eleverne

Samlet set bidrager skole/virksomhedssamarbejde med øget motivation for undervisningen og med nye perspektiver for uddannelses- og jobmuligheder.

For eleverne har skole/virksomhedssamarbejde to særlige værdier:

- en mere virkelighedsnær undervisning
- nye perspektiver om uddannelses- og jobmuligheder.

Skole/virksomhedssamarbejde er ofte nævnt som en måde at gøre eleverne mere interesserede i naturfag. Kvaliteten i skole/virksomhedssamarbejdet er at demonstrere, at den teori, som eleverne arbejder med i skolen, er der brug for, når der skal løses opgaver i virkelighedens verden. Når eleverne er aktivt involverede i autentiske problemstillinger bidrager det til at styrke interessen for fagene, herunder naturfagene og dermed også elevernes faglige kompetencer.

I mødet med virksomhedernes medarbejdere og deres arbejdsopgaver opdager eleverne medarbejdernes vej til deres job. Medarbejderne kan ligefrem blive rollemodeller. Et skole/virksomhedssamarbejde bidrager til at give eleverne bedre muligheder for på et mere kvalificeret grundlag at træffe beslutning om ungdomsuddannelse og senere erhvervsvalg.

I en interviewundersøgelse (Thomsen 2013) fortæller over halvdelen af eleverne, at de har mødt personer, der har et spændende job.

5.2 Skolen og skolereformen

Samarbejde med lokale virksomheder er med til at åbne skolen ud mod samfundet. Det er netop en af hjørnestenene i den nye skolereform. Det er fx oplagt at inddrage skole/virksomhedssamarbejde i skolereformens ideer om en længere og mere varieret skoledag og understøttende undervisning.

Skole/virksomhedssamarbejde bidrager også til mere varieret undervisning og til at give skolerne et større netværk.

5.3 Virksomheden

Skole/virksomhedssamarbejdet er med til at synliggøre, at rigtig mange virksomheder faktisk arbejder med bæredygtighed og arbejder med bæredygtighed i mange forskellige perspektiver.

Et skole/virksomhedssamarbejde kan også bidrage med idegenerering og forslag til problemløsning på virksomhedens problemer.

I større perspektiv bidrager samarbejdet med at synliggøre virksomhederne og, at der lokalt er attraktive arbejdspladser. Det bidrager til at styrke virksomhedernes mulighed for at finde kvalificeret arbejdskraft.

6. Hvad kan bæredygtig udvikling i skole/virksomhedssamarbejde være?

Hvad er bæredygtighed i skole/virksomhedssamarbejdet? Samarbejdet skal først og fremmest handle om, hvordan vi bedre kan udnytte naturens ressourcer mere bæredygtigt.

For det andet kan samarbejdet handle om et naturfagligt/teknisk, et socialt/kulturelt og/eller et økonomisk aspekt. Læs evt. mere i afsnittet "Hvad er Uddannelse for Bæredygtig Udvikling?".

Ofte er der gode muligheder for at inddrage flere fag i samarbejdet. De fleste problemstillinger og løsninger har både en naturfaglig, en etisk og en samfundsfaglig side. Desuden skal alle løsninger formidles og målgrupper skal inddrages.

Læs eksemplerne nedenfor. Undersøg de enkelte eksempler.

- Undersøg om eksemplet indeholder et naturfagligt/teknisk, et socialt/kulturelt og/eller et økonomisk perspektiv.
- Undersøg hvilke fag, der kan indgå i skole/virksomhedssamarbejdet.

Her er en række eksempler på skole/virksomhedssamarbejde, der bl.a. er hentet fra Grønt Flag Grøn Skole, Grøn Udfordring og Inno-elev.

- Eleverne på en skole på Sjælland rådgav den lokale børnehave om, hvordan den kunne spare på vand- og energiforbruget
- Elever på et valghold i Greve lærte om isolering af bygninger og optrådte som energi- og klimavejledere i hjemmene, hvor de rådgav om isolering og bedre udnyttelse af hjemmets energi.
- Et busselskabet vil gerne have flere borgere til at transportere sig med bussen i stedet for at køre i privatbil. Hvordan løser busselskabet denne problemstilling?
- Et hotel vil gerne have lokale råvare på menuen? Hvilke fordele og ulemper er der ved denne problemstilling, og hvordan kan den løses og anvendes i hotellets marketing?
- Forsyningselskabet vil gerne have begrænset eller forsinket regnvand i klokker. Hvordan kan forsyningselskabet løse dette problem?
- En skole i Jylland ville gerne mindske mængden af henkastet affald i byens hovedgade. Klassen gik i samarbejde med den lokale produktionsskole om produktion af en affaldstragt og med storcenterets marketingsafdeling om markedsføring af ideen.
- En skole i Sønderjylland samarbejdede med det lokale supermarked om at sælge flere økologiske varer.
- Det nybyggede fitness-center vil gerne have gode råd til at minimere energiforbruget.
- Den lokale vindmølleproducent vil gerne have løst problemet med anvendelse af overskydende el-energi fra vindmøllerne.
- En boligforening vil gerne have mere spændende natur og flere vilde dyr og planter på de grønne arealer omkring bebyggelsen.
- Det lokale supermarked vil gerne have hjælp til at få borgerne til at købe flere fair-trade varer.

- Det lokale hotel vil gerne have et ry som et bæredygtigt hotel. Hvilke skridt skal hotellet tage og hvordan kan hotellet markedsføre ideen?
- Hvordan kan den lokale producent af økologiske landbrugsprodukter få flere borgere til at købe lokalt produceret og købe økologisk?
- En producent af papemballage vil gerne have minimeret deres affaldsfraktioner, optimeret deres affaldssortering samt undersøgt om de kan levere deres affald til en anden virksomhed, der kan genbruge deres affald.

Som det ses af ovenstående eksempler er der rigtig mange muligheder – også i skolens lokalområdet. Flere af eksemplerne viser også, at et undervisningsforløb nødvendigvis kun er et samarbejde med en virksomhed. Nogle gange kan man i et undervisningsforløb samarbejde med to eller måske endda flere virksomheder, hvis der er brug for flere virksomheders fagligheder.

7. Hvad kan et skole/virksomhedssamarbejde gå ud på?

Et samarbejde med en virksomhed er ikke et "sodavandsbesøg" på virksomheden. Nogle skoler har erfaringer med, at virksomheder er trætte af de såkaldte sodavandsbesøg, fordi virksomheden måske ikke får så meget igen og bruger tid og ressourcer på et besøg, der ofte ikke fører til noget eller har en ordentlig faglig baggrund. Det kan være en barriere, når skolen skal finde en samarbejdspartner.

Et godt skole/virksomhedssamarbejde bør tage udgangspunkt i en problemstilling, som også virksomheden er interesseret i.

Eleverne kan optræde som rådgivere for virksomheden. Det kan fx være som rådgivere for en børnehave, for de lokale husstande eller for fx det lokale fitness-center.

Virksomheden kan også udarbejde en udfordring, der kan være en virkelig problemstilling som virksomheden gerne vil have løst. Det kan også være en tænkt problemstilling inden for virksomhedens arbejdsområde eller det kan være en ideel udfordring, der er mere generel i forhold til virksomhedens område.

8. To modeller for skole/virksomhedssamarbejde

8.1 Enkeltkontakt klasse til virksomhed. Læreren som initiativtager.

Den enkle model er den, hvor en lærer måske gennem en forældre eller ved kontakt til lokale virksomheder får etableret en aftale.

Hvilken virksomhed, det kan dreje sig om kommer an på det tema, som klassen skal arbejde med. Det kan fx være temaer som Energi, Affald, Biodiversitet, Vandforbrug, Bæredygtig produktion og indkøb, Økologisk produktion osv.

Der er faktisk mange flere muligheder i lokalområdet end man umiddelbart tror. Arbejder man med energi, så er en samarbejdspartner måske et firma, der installerer jordvarmeanlæg eller en boligforening, der vil have undersøgt forskellige muligheder for at nedbringe bebyggelsens CO₂-udledning.

Vil man gå lidt mere systematisk til værks, så kan man fx tage udgangspunkt i temaerne i Grønt Flag Grøn Skole og derefter finkæmme området for forskellige typer af virksomheder. Omvendt kan den lokale

telefonbog være et godt udgangspunkt. Hvis der findes en Grøn Guide e.lign. kan de også hjælpe med at finde virksomheder.

8.2 Kommunen som matchmaker.

En lidt mere systematisk tilgang er, når kommunen er matchmaker. Et godt eksempel på en sådan måde, at organisere sig på, er projektet Inno-elev i Frederikssunds kommune.

Projektet i Frederikssund kommune er et eksempel på et samarbejde mellem to forvaltninger: teknik, Miljø og Erhverv og Opvækst, Uddannelse og Kultur. For en kommune er et skole/virksomhedssamarbejde en ren win-win situation. Et af formålene er bl.a. at vise, at der også lokalt i Frederikssund er mange jobmuligheder.

For en kommune er et skole/virksomhedssamarbejde en win-win situation"

I Frederikssund har projektet taget kontakt og lavet aftaler med en lang række virksomheder. Hver virksomhed har udarbejdet en udfordring, som de gerne vil have løst. Kommunen koordinerer skolernes samarbejde med de lokale virksomheder. Læs mere om Inno-elev her - <http://ntsnet.dk/inno-elev>.

9. Gode råd til skole/virksomhedssamarbejdet

Der findes ingen facitliste, men der kan hentes en lang række gode råd i flere projekter samt i "Kom godt i gang med skole/virksomhedssamarbejde om naturfag" (Naturvidenskabernes Hus 2012). Se litteratur og medielisten.

Men som et grundlæggende første råd - Keep it simple og start i god tid. Start med en mindre og overkommeligt undervisningsprojekt og få gradvis flere erfaringer.

Her er et forslag til nogle ting man bør overveje i et skolevirksomhedssamarbejde:

9.1 Før kontakten til virksomheden

Det er fra starten vigtigt at gøre sig klart, hvad indholdet og de faglige mål er med arbejdet, Man skal også være opmærksom på at virksomhederne har begrænsede ressourcer til et samarbejde. Virksomheden skal vælges ud fra:

- Hvilket tema skal klassen arbejde med?
- Hvad er de faglige mål for det faglige og tværfaglige arbejde?
- Hvor lang tid er der til rådighed?
- Hvad forestiller I, at samarbejdet skal gå ud på? Hvilken udfordring? Hvordan skal virksomheden indgå i samarbejdet?
- Skal der deltage flere virksomheder, der i forløbet kan tilbyde forskellige fagligheder?

9.2 Første kontakt til virksomheden

Gør det klart,

- at det ikke er et sodavandsbesøg, gør det klart, at samarbejdet tager udgangspunkt i skolens fag og i fagmålene
- at virksomheden kan bidrage med noget vigtigt og specielt
- hvad virksomheden kan få ud af samarbejdet

- at virksomheden skal tage elevernes løsninger alvorligt og deltage i en præsentation af elevernes løsning samt reflektere over dem – om hvad de synes om løsningerne (fx hvilke fordele og ulemper ser de), om de evt. kunne bruge dem

Aftal

- realistiske rammer for samarbejdet og respekter at virksomheden har begrænsende ressourcer til samarbejdet
- fx et startbesøg og, hvordan løsningerne på udfordringen skal præsenteres, om det skal være på skolen sammen med forældrene eller på et besøg på virksomheden. Hvis virksomheden har flere ressourcer kan andet aftales, fx besøg af elevgrupper undervejs i forløbet.
- den udfordring, som samarbejdet skal handle om. Hav på forhånd en forestilling om, hvad udfordringen kan handle om.

”Det er vigtigt, at elevernes løsninger bliver taget alvorligt og får mulighed for at vise, at de har lært noget, og at de kan præsentere, det de har lært.”

9.3 Undervisningsforløbet

Et undervisningsforløb består i

- Planlægning sammen med eleverne. Husk at orientere forældrene.
- Undersøgelse af virksomheden som forberedelse til første besøg. Eleverne forbereder spørgsmål, som de vil have svar på, til besøget. Sørg for at eleverne er godt forberedt hjemmefra.
- Første besøg på virksomheden. Virksomheden vises frem og eleverne får svar på deres spørgsmål. Udfordringen præsenteres.
- Eleverne arbejder med udfordringen – fx hvad er årsager til problemstillingen, Hvad er virkningerne? Hvad vil vi gerne opnå med løsningen?
- Eleverne gennemgår et innovationsforløb fx baseret på Den Innovative platform. Et konkret forløb kan downloades fra projektet Inno-elev - http://ntsnet.dk/sites/default/files/Drejebog_0.pdf.
- Herefter udarbejder eleverne deres produkt – en model, en power point, en forsøgsopstilling m.m. Det kan også være, at eleverne optræder som rådgivere.
- Eleverne præsenterer deres løsninger. Det kan gøres på skolen. Inviter udover virksomheden forældre, lokalpresse eller andre interesserede. Præsentationen kan også afholdes i virksomheden. Lad virksomhedens repræsentanter og måske andre aktører fra kommunen eller lokalområdet reflektere over elevernes løsninger. Det er vigtigt, at elevernes løsninger bliver taget alvorligt og får mulighed for at vise, at de har lært noget, og at de kan præsentere, det de har lært.

10. Litteratur- og medieliste

Der er mange gode argumenter og gode råd til skole/virksomhedssamarbejde at hente specielt på de følgende links

- Grøn Udfordring, www.groenudfordring.dk. Friluftsrådet (Grønt Flag Grøn Skole), Hold Danmark Rent og Dansk Retursystem. Et eksempel på projekt i Horsens kommune med de tre organisationer som matchmakere.
- Inno-elev, <http://ntsnet.dk/inno-elev> - er et konkret forløb med kommunen som matchmaker, med konkrete eksempler på udfordringer og med konkrete innovationsforløb til download
- Kom godt i gang med skole/virksomhedssamarbejde om naturfag, Naturvidenskabernes Hus 2012, http://nvhus.dk/UserFiles/file/H%C3%A5ndbog%20om%20Skole-Virksomhedssamarbejde%20om%20Naturfag_0.pdf. Det omfattende hæfte giver en lang række gode argumenter og gode råd om skole/virksomhedssamarbejde.
- NTS-net, Skole/virksomhedssamarbejde, <http://ntsnet.dk/node/24068>. NTS-net giver en god oversigt over danske skole/virksomhedssamarbejder. Her kan hentes mange ideer til samarbejder og undervisningsforløb.

Læs også

- Breiting, Søren og Karsten Schnack. Uddannelse for Bæredygtig Udvikling i danske skoler. Erfaringer fra de første TUBU-skoler i Tiåret for UBU. Danmarks Pædagogiske Universitetsskole 2009
- Breiting, Søren, K. Hedegaard, F. Mogensen, K. Nielsen og K. Schnack. Handlekompetence, interessekonflikter og miljøundervisning – MUVIN-projektet. Odense Universitetsforlag 1999
- Fælles Mål 2009 – Sundheds-, seksualundervisning og familiekundskab. Faghæfte 21. Undervisningsministeriet 2009.
www.uvm.dk/Service/Publikationer/Publikationer/Folkeskolen/2009/Faelles-Maal-2009-Sundheds-og-seksualundervisning-og-familiekundskab
- Grønt Flag Grøn Skole, www.groentflag.dk
- Ny Nordisk Skole, www.nynordiskskole.dk
- Thomsen, Anders V., Skole-virksomhedssamarbejde i naturfag, side 238 – 253 i Skolen i virkeligheden. Omgivelserne som læremiddel. Trine Hyllested og Connie Stendal Rasmussen (red.) 2013
- Uddannelse for bæredygtig udvikling – strategi for FN's tiår 2005 – 2014 (Undervisningsministeriet 2008), http://pub.uvm.dk/2008/ubustrategi/Voksen_og_efterudd.pdf
- Vor fælles fremtid. Brundtland-kommisionen 1987. FN-forbundet og Mellempfolkeligt Samvirke.

